

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ ТА ВАСИЛЬ СТЕФАНИК: СВІТЛА І ТІНІ СТОСУНКІВ

Софія Когут

канд. філол. наук, науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаніка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4935-0103>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13\(29\)-5](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2021-13(29)-5)

Висвітлено непрості багаторічні стосунки М. Рудницького та В. Стефаніка. Їхнє спілкування ніколи не було рівним і однозначним. Були у ньому активні фази і періоди тривалого мовчання, світлі моменти, а також непорозуміння і конфлікти. Критик вважав Стефаніка справжнім митцем, захоплювався виразністю і лаконічністю його стилю. Багато уваги приділяв питанню рецепції творчості письменника.

М. Рудницький взяв на себе роль посередника між Стефаніком і його читачами, своєрідного «менеджера» чи літературного агента. Часом це призводило до непорозумінь. У статті розглянуто кілька неординарних епізодів їхніх стосунків.

Ключові слова: Михайло Рудницький, Василь Стефанік, Юрій Морачевський, Володимир Блавацький, театр «Заграва», Роман Горак, міжвоєнне літературне середовище.

Михайло Рудницький загалом невисоко ставив українську літературу та її письменників. Порівняно з літературами Західної Європи, зокрема Англії, Франції, Німеччини, Польщі, українська література видавалася йому провінційною, архаїчною, замкненою на селянській тематиці, відірваною від культурного світу. Але були в українській літературі постаті, котрі цей критик вирізняв і дуже шанував. Насамперед це були Василь Стефанік і Михайло Коцюбинський.

Тож не дивно, що замолоду, співпрацюючи у Парижі з часописом “Les mille nouvelles nouvelles” («Тисяча нових новел»), де займався своєрідною промоцією української культури, одним із творів, гідних репрезентувати українську літературу, Рудницький обрав новелу В. Стефаніка «Злодій». Він переклав твір французькою,

а в короткій передмові порівняв новели письменника з мініатюрними замальовками фламандського живописця Теньє і відзначив стислість викладу та досконалість зображення [35, р. 93].

Гадаю, що власне з тих часів почалося їхнє листовне знайомство. Роблю такий висновок на основі того, що тоді ж, перекладаючи для цього самого видавництва новелу М. Коцюбинського «Невідомий», М. Рудницький звертався до письменника листовно, прохаючи дозволу на переклад та публікацію його творів. Збереглося кілька листів з 1911 р. молодого перекладача до М. Коцюбинського про видавничу долю цього перекладу [11–13], а також один лист М. Коцюбинського до нього [14]. Тож, мабуть, аналогічне листування мусило існувати і між Рудницьким і В. Стефаніком.

Натомість дослідниця літературної спадщини М. Рудницького Лілія Сирота, яка оприлюднила листування М. Рудницького і В. Стефаніка, стверджує, що «приязні стосунки між ними підтримувалися від 1925 р. і до часу смерті письменника» [27, с. 188].

І Михайло Рудницький, і Василь Стефанік — постаті надзвичайно оригінальні, харизматичні та яскраві — кожна по-своєму. Мають спільну рису: обидва не вписуються у літературну традицію і загальну картину свого часу, деякою мірою незіставні з ним. Обидва витворюють особисту інтелектуальну площину, власну літературну традицію. Обидва естетизм ставлять вище від суспільних, політичних чи інших завдань літератури, хоч у кожного розуміння естетики слова особливе і спирається на інші цінності. М. Рудницький вважав Стефаніка справжнім митцем, цінував його, як він казав, «небалакучість», захоплювався виразністю і лаконічністю його стилю: «вязкого*, афористичного, з різкими переходами і недосказами» [24, с. 3].

Не раз підкреслював, що творчість письменника вартує Нобелівської премії і світового визнання. Порівнював його із польським письменником-лауреатом Владиславом Реймонтом — співцем польського села, автором епічного роману «Селяни». І порівняння було на користь Стефаніку, який не писав розлогих епосів, а кількома вагомими фразами умів передати селянський світ точніше і глибше: «Реймонт не зжив ся зі селянським світом настільки, щоби міг

---

* Від польського *zwięzły* — стислий, лаконічний.

його відтворювати без стилістичної стилізації. Коли порівняти його зі Стефаніком, як стій почувається різниця між мистецтвом володіння пером і глибиною розуміння психології своїх героїв» [25].

Яскравий образ В. Стефаніка вимальовується у публікації Рудницького «Його слово. Василь Стефанік про себе» [24] — характеристики творчості письменника у формі коментованих цитат із його виступу «Моє слово» на ювілейному вечорі. Портрет Стефаніка, який змалював Рудницький, багато якими рисами нагадував самого автора: інтелектуал-богеміст, у якого «сильний товариський нерв», душа товариства, з яскравим інтересом і любов'ю до життя («з нього бє молодість, енергія!»), з гострим оком, яке помічало багато деталей і нюансів там, де інші їх не бачили, і гострим словом, яким умів лаконічно відтворити свої враження. Аристократ духу, вразливий до краси і потворності. Іронічно налаштований до будь-якого пафосу, удаваності, патетики. Рудницький відзначав його специфічний гострий гумор, «мережаний нитками іронії». Зауважував, що розмови Стефаніка варто було б в якийсь спосіб фіксувати, навіть стенографічно, за французькою літературною традицією. Бо його думки, висловлені у товариських розмовах, подекуди цінніші, ніж деякі наукові дослідження про нього. Частково цей задум Рудницький реалізував сам у пізніший період, публікуючи свою мемуарну белетристику, де Стефанік постав перед читачем у розмовах.

Спілкування Стефаніка і Рудницького ніколи не було рівним і однозначним. Були у ньому активні фази, а також періоди мовчання, світлі епізоди, а також непорозуміння і конфлікти, які тінями лягали на їхню дружбу. Як зауважила Лілія Сирота у статті «Міжвоєнні ювілеї Василя Стефаніка у його листуванні з Михайлом Рудницьким» [27], їхнє листування активізувалося перед відзначенням ювілеїв Стефаніка. М. Рудницький брав активну участь в організації ювілейних вечорів письменника, популяризації його творів у пресі та ін. Недаремно у подячному листі Стефаніка до редакції журналу «Світ» за участь у ювілейному вечорі з нагоди 30-ліття літературної діяльності Стефаніка, який відбувся наприкінці 1926 р., звучить подяка також і Михайлові Рудницькому «за ювілейну прикрість», яка у контексті наступної фрази про «полин на дні ювілейної чаші» звучить смутно-іронічно і неоднозначно

(лист від 7 березня 1927 р.) [29, с. 403]. Гадаю, Рудницький відчув цю неоднозначність, тож, готуючись обходити 60-ліття письменника у 1931 р., писав до нього: «подбаю теж, щоби не зробили Вам такого ювілею як усім — офіційно-дурного» (лист від 29 червня 1931 р.) [16, с. 207]. І намагався дотримати своєї обіцянки.

Ще одним способом вшанувати ювілей письменника стало видання збірки його творів (1933) [31], головним натхненником, упорядником і редактором якої був М. Рудницький. У листі до В. Стефаніка за 26 червня 1926 р. він писав: «Я піддав гадку видати всі Ваші нариси в однім великім люксовім томі, щось у роді видання “Акордів”, по дорогій ціні для передплатників. Тільки так можна в нас зібрати більшу суму і ніхто не скаже, що суспільність дає Вам “дар” себто жебрачу лепту» [16, с. 207].

Навколо цього проекту, який у фінансовому аспекті не оправдав себе, зібралось більше тіней і непорозумінь, ніж позитивних моментів. До історії цього видання ми повернемося згодом.

Багато уваги приділяв Рудницький питанню рецепції творчості Стефаніка. Вважав, що галицьке суспільство до нього не доросло. Що філігранні мініатюри Стефаніка, наче «писані чорною японською тушшю», сприймає як чорний песимізм, не зауважуючи схованої в них потужної вітальності і глибини. Звинувачував у тому, що воно міряло цю творчість власними кліше і стандартами, пристосовуючи до своїх переконань.

Промовисто відображає погляд критика на це питання його сатиричний фейлетон «Літературний суд над Стефаніком» [26]. Він був написаний для ювілейного вечора у грудні 1926 р. і мав відбутися як своєрідна літературна гра з елементами дискусії чи імпровізації на зразок аналогічних «судів» в англійській культурній традиції. Але оскільки «суд» під пером М. Рудницького вийшов доволі контроверсійним, критичним і гострим, то на цьому заході озвучений не був. Автор оприлюднив його у формі фейлетону на сторінках часопису «Світ».

У листах, написаних наприкінці 1926 року, М. Рудницький інформував В. Стефаніка: «Слоу вечора буде “Суд над Стефаніком” — на зразок чужинних вечорів (вони часті в Англії). Я напишу головний текст і товариші може дещо додадуть. Сподіюсь бути щирим. Щоби Ви не лякались скандалу, перешлю Вам його раніше до прочитання» (лист від 10 листопада 1926 р.) [16, с. 199];

від 20 листопада 1926 р.: «“Суд” над Вами вже кінчу і ще тільки перепишу. От, боюсь, чи не надто злобний для нашої публіки» [16, с. 200];

від 10 грудня 1926 р.: «“Суду” не лякайтесь; відпав по надумі; буде видрукуваний у “Світі” на обурення “патріотів”» [16, с. 201].

За енциклопедичним визначенням, «літературний суд — різновид літературної гри, предметом якої є обговорення літературного твору, вчинків і характерів його героїв, літературне розслідування, організоване у форматі театралізованого судового засідання, з наявністю сторін, що беруть участь у судовому процесі — “підсудного”, “обвинувачення”, “захисту”, “судді”, інколи — “присяжних засідателів”» [6].

М. Рудницький, обираючи для фейлетону цю трохи нетипову і дуже оригінальну форму, мабуть, керувався тими самими мотивами, які згодом висловив Ярослав Рудницький: «Ця форма виплила передовсім із намагання оживити, чи пак відсвіжити дещо нуднавий, дотеперішній спосіб познайомлювати публіку з літературою при допомозі доповідей-рефератів, оглядів, відчитів, авторських вечорів, де прелегент був центральною особою виступу й часто густо зануджував слухачів матеріалом. ... цікава, вічно змінлива й основана на обвинуваченні й обороні драматична форма літературного суду... в’яжеться із своєрідним, прийнятним у юридичному світі, підходом до поодиноких проблем» [3].

Тож М. Рудницькому, який усіма силами намагався уникнути пафосного «офіціозу» традиційних ювілейних вечорів, до яких звикла галицька публіка і який був такий чужий і неприємний самому ювілярові, форма літературного суду видавалася добрим способом трохи «оживити» і додати пікантності літературній події.

Треба враховувати, що навіть якщо Рудницький мав за зразок англійські «Літературні суди», на яких, мабуть, бував, коли жив у Лондоні, то в українському контексті і в іншій культурній традиції такий жанр прочитувався інакше. Його фейлетон поданий радше у формі театралізованого дійства, а не літературної гри, оскільки його текст був заготований наперед, тож момент гри чи імпровізації відпадав. Як писав про це сам Рудницький у вступі до публікації у часописі «Світ»: «Ідея подобалась, але ніхто не вірив у можливість її імпровізації і що найдуться люде, які поділять

між себе всі ці ролі. Треба було написати текст такого суду, а щойно тоді ролі розділити». Як свідчив письменник, товариство, ознайомившись із написаним текстом, дійшло висновку, що його зміст «викличе диссонанси і непорозуміння» [26, с. 10].

Це своєрідна пародія «суду» над письменником, звинуваченим «у шкідливим впливі на нашу літературу та суспільність. Його головна провина: безнадійний песимізм, недостача якоїнебудь віри в майбутність, безпросвітні картини чорної дійсності» [26, с. 10]. «Свідками» у судовому процесі виступили редактори вигаданих часописів «Радикальний дзвін» (мабуть, йдеться про «Громадський Голос») та «Селянська кривда» (очевидно, видання «Просвіти»), а також Вчений поважної Інституції (вгадується НТШ). Якщо націоналісти обурюються песимізмом Стефаніка, то просвітяни — його поганим впливом на мораль народу. Гумористично сприймається відповідь представника «Просвіти» на питання, чи знає він твори Стефаніка: «Розуміється. Навіть читав їх студентом» [26, с. 11].

Іще комічніше звучить виступ Вченого: «Осуд... не належить до нашої компетенції. Це не є справа наукова» [26, с. 12]. Адже не належить науці писати про живих. Це може спровокувати конфлікти та незгоди. До того ж учені не встигають видавати твори умерлих давно достойників.

Словом, це гостра сатира на культурну та наукову ситуацію, яка тоді панувала у галицькому суспільстві: на думку М. Рудницького — заполітизовану, заідеологізовану, далеку від прогресивного світу і від поцінування і зрозуміння справжньої літератури. Найдошкульнішим був портрет Вченого, який прочитується як карикатура на членів Філологічної секції НТШ. Рудницький звинувачує їх в архаїчності тематики і методики їхніх досліджень, причинкарстві і надто буквальному трактуванні явищ історії літератури, схоластичності, заикленості на історії літератури на шкоду актуальним дослідженням сучасного літературного процесу.

Рудницький дуже шанував літературний талант Стефаніка. «Метром», «Маестро» за все життя (а мав багато літературних знайомств, приятней і кореспондентів) називав тільки Стефаніка, дотримуючи у їхньому доволі активному листуванні певну дистанцію пошани до віку (Стефанік на 18 років старший) і літературного хисту письменника. Здебільшого вони розуміли один одного, хоча деколи

Рудницький, із його неспокійним темпераментом, намагався підштовхувати Стефаніка до громадської активності і публічних виступів (головування у ГОПЖ (Товаристві письменників і журналістів ім. Івана Франка), ювілеї Стефаніка та ін.), і тоді письменник скаржився приятелям, що його «навіть Рудницький не розуміє». Гадаю, що в цьому випадку оте «навіть» багатого варте і багато про що свідчить.

Між ними існували доволі довірливі стосунки і в справах видавничих (Рудницький був ініціатором і редактором ювілейного видання творів Стефаніка), і організаційних, і фінансових. У листі до Рудницького від 27 січня 1933 р. Стефанік писав, що «Цей лист до Вас є лишень до Вас і Ви про нього не згадуйте нікому» [16, с. 209]. І знав, що його приватність буде дотримана і не зраджена.

Зовсім по-іншому відтворив стосунки Рудницького і Стефаніка Роман Горак у тритомному дослідженні про новеліста [5]. Тут автор зробив Рудницького злим генієм письменника, подаючи своє, часом доволі упереджене, трактування фактів, розуміння висловів і оцінок критика і приписуючи йому згубний, а то й фатальний вплив на хворого митця. Для Горака Рудницький — насамперед підступний інтриган, що використовував славу, авторитет і популярність письменника у своїх інтересах, зводив його на манівці питаннями літературної мови (відомо, що Стефанік просив Рудницького «правити» його твори), діалектів, правопису, схилив його до непевності у власних силах, пропонуючи свою непрофесійну і вельми сумнівну коректорську і редакторську допомогу.

Проте, полишаючи упередженість Романа Горака до діяльності і загалом до постаті Михайла Рудницького, не можна оминати деяких фактів, які наводить цей дослідник і які додають дещо нове до теми непростих стосунків двох неординарних особистостей.

Так, дослідник опублікував фрагменти листування Рудницького і Стефаніка, не оприлюднені раніше. Ці листи увійшли до останнього найновішого повного видання творів Стефаніка [29], щоправда, як окремих додаток, оскільки, як зауважив упорядник видання Євген Баран, «Роман Горак дещо легковажно поставився до паспортизації» [1, с. 597]. Але у кожному разі ці листи, а також інші факти, які зібрав дослідник, цінні для висвітлення стосунків Стефаніка та Рудницького.

Зокрема, відзначу один епізод їхнього листування. Йдеться про лист Стефаніка до Рудницького від 3 червня 1931 р. [16, с. 208–209] щодо публікації однієї з головних програмних розвідок М. Рудницького «Іван Франко: Трагедія робітника пера (у 15-ті роковини смерті)» [23]. Наведу його повністю:

«Вельмишановний товаришу! Ви перший з молодих поетів осмілилися зблизитися до гігантської праці мого приятеля Івана Франка. Хто як хто, але якби Ви були його знали в міцних літах, то ви би його найкрасше розуміли і найбільше любили! За його універсалізм, за його божеську працьовитість і за його велику, скаляну гідність людську, якої він мусив боронити перед своїми тодишніми земляками.

Особисто я українську літературу з давнього минулого і недавнього минулого знав як літературу, але зрозуміти боротьбу визволення українського народу в моїй молодості я міг лишень через особисті стосунки і приязнь з Іваном Франком. Я до сьогодні щасливий безмірно, що він мене провадив і по голові гладив — мініатюру Сфінкс. І я Вам ніколи не забуду цього, що Ви зважилися раз скінчити з молодими недогарками літературної каварні, з модою маленьких людей нехтувати великими. Мене фізично прямо боліло вже 25 років, як мої приятелі і знайомі, яких я шанував і любив, не могли так високо глянути, аби побачити велику голову Франка в правдивому світлі. Ви зробили початок... і тепер по написанню двох фейлетонів про Франка Ви будете для мене стократ ближший і красший» [16, с. 209].

Р. Горак стверджує, що лист цей подав до друку сам Рудницький і що оригінал його не зберігся. Дослідник ставить під сумнів автентичність цього листа з кількох причин. По-перше, вважає, що письменник не міг відповісти листом Рудницькому у день публікації розвідки [5, кн. 3, с. 229]. По-друге, зауважує, що у Стефаніка немає мініатюри «Сфінкс», за яку його начебто хвалив І. Франко, і дивується, чому цього не помітив жоден з упорядників [5, кн. 3, с. 224].

Оскільки я не джерелознавець і не текстолог, то не буду стверджувати нічого про автентичність цього листа. Мініатюра «Сфінкс» є у Михайла Яцкова, тож якщо Рудницький відтворював лист із копії або з пам'яті*, то міг і помилитися.

* М. Рудницький казав, що його цінне листування міжвоєнного періоду, яке він зберігав у приміщенні редакції «Діла», було знищене з приходом радянської влади.

Ще один суперечливий епізод у спілкуванні Рудницького і Стефаника стосується ювілейного видання творів письменника 1933 р., а саме моменту, коли М. Рудницький як головний редактор відмовився умістити спеціально написану для цієї книги передмову Юрія Морачевського «Скарб нашої мови» (1932). Юрій Морачевський — надзвичайно цікава і неординарна постать. Син найближчих друзів Василя Стефаника — Вацлава і Софії Морачевських і його, можна сказати, духовний син. Юрист за освітою, інтелектуал, рафінований естет, автор унікальної збірки поезій «Парерга» (квадрига), писаних українською, німецькою, італійською та польською мовами (за стилем, до речі, чимось подібних до поезій Рудницького), а також проникливих мистецтвознавчих і літературно-критичних розвідок.

Найповнішу інформацію та спогади про нього дбайливо і з великим пієтетом зібрав, додавши також аналіз його творчої спадщини, Юрій Клиновий (власиво, Юрій Стефаник, син Василя Стефаника) у статті «Юрій Морачевський, його батьки, його приятель» [8]. Він охарактеризував Ю. Морачевського як «знаменитого ерудита, справжнього олімпійця гетевського типу, гуманіста, паневропейця і... великого українського патріота» [8, № 11, с. 16], пише про його «проникливу інтелігенцію... великий... незламний ідеалізм...» [8, № 11, с. 18].

Спадщину Ю. Морачевського упорядкував й окремо перевидав [20] Ігор Мельник (під псевдонімом Ігор Дроговижанин), зібравши його поезії, розвідки з історії мистецтва, статті про В. Липинського та В. Стефаника, його надзвичайно цінні і цікаві листи* (до батька — Вацлава Морачевського, до В. Стефаника, до дітей, до сербської журналістки Камілли Люцерни та ін.), матеріали про нього (зокрема і розвідку Ю. Клинового), спогади. Хоча спадщину Юрія Морачевського, особливо його унікальну емоційну стефаникіану, давно повернено в науковий обіг, вона досі стоїть ніби трохи осторонь, недостатньо осмислена і мало інтегрована в сучасний літературно-критичний дискурс.

Ю. Морачевський і М. Рудницький були знайомі, мали спільні культурні запити та інтереси, спільне коло знайомих. Про це свідчить, зокрема, спогад Уляни Любович про салон Асі Шехович-Левицької, який вона провадила у Львові: «У 20-их роках існувало

* У перекладі з німецької та польської мов.

у Львові неофіційне, а сказати б нинішнім “жаргоном” неформальне товариство, яке називало себе “Пантарей”, тобто “все пливе”. Учасники сходилися не тільки в товариських цілях. Їх цікавила література, мистецтво, культура, наука. Сходилися у приватних домах на прийняттях, але наголос був поставлений на програмі... Тоді сальон був прибраний бозами, Анна Крушельницька (сестра Соломії) або Іванна Приймова співали відповідні пісні, артистки або й самі поети (а були між ними і Василь Бобинський і Микола Вороний, інших не пам’ятаю) читали поезії, літературознавці як Михайло Рудницький виголошував доповіді. Теми були не тільки з нашої але й чужої літератури. Бували там і Юрій Морачевський, Дарія Старосольська, Галя Косевич-Гомзін, проф. Білецький і багато інших» [17, ч. 6, с. 8–9].

Гадаю, існували між двома критиками також інші точки перетину. Скажімо, тісне знайомство і приязнь Ю. Морачевського з єврейськими культурними колами, до яких належав і Рудницький. Проте можемо тільки констатувати, що спільні знайомства та подібне світовідчуття не сприяли приязні і контактам замкненого інтроверта Морачевського і богеміста та екстраверта Рудницького.

Зрештою, були між ними і «політично-ідеологічні» розбіжності. Маю на увазі гострий допис Ю. Морачевського «На маргінесі одної інфамії» у відповідь на публікацію «Василька Теревовельського» в журналі «Вікна» (1929), де в досить нешанобливому тоні звинувачено Стефаника у тому, що він отримує пенсію Радянського Союзу, але не приймає радянську ідеологію і радянське громадянство. Ю. Морачевський на це обурювався: «Не те важне, що орієнтуєтесь на ту саму казню, не те, що завидуєте один другому, та й ліві правим, а праві лівим чести бути письменниками, все одно, чи “Діла” чи “Нових шляхів”, чи всього нараз (і таке водиться!), але гидко, що у Вашій гнилій душі не знайдеться куток “dem Ehrfurcht innewohnt” як казав аристократично буржуазний філософ Ніцше, що не в силі ви, молоді старці, пошанувати тих, що понад вас вирости на ціле небо» [32, с. 929]. І навіть якщо Морачевський звертається тут до редакції «Вікон», а не до ліберала за переконанням М. Рудницького, то ота, може, не зовсім коректна, згадка про подвійне співробітництво — це доволі прозорий натяк на М. Рудницького, традиційний для редакції «Літературно-Наукового вісника»,

але від цього не менш дошкульний. Такий натяк міг кинути доволі відчутну тінь між двома тонкими естетамі, і ця ситуація була дуже характерна для тих часів, коли політична та ідеологічна орієнтація визначала коло спілкування і переходила приватні межі.

Але повернемося до передмови Ю. Морачевського. Р. Горак стверджує, що написав він її на прохання самого письменника. Як говорив він у листі до В. Стефаника, у цій передмові «хотів сказати хоч малу частину того, що про Вас думаю, та й хотів сказати як вмів найкраще» [15]. Ю. Морачевський і справді вклав у цей текст усю душу, всю свою любов і пошану до письменника. Критик оцінював творчість Стефаника у руслі тих самих етичних і естетичних цінностей, що й його батько Вацлав Морачевський. Обидва вважали Стефаника передусім «поетом, творчість якого впливає з глибоких джерел народної пісенности» [8, № 11, с. 9]. Ю. Морачевський підкреслював, що Стефаник походить із роду заможних газдів, і це справило свій вплив на його світовідчуття. Уперше сказав про особливу психологію, гонор і світогляд «мужицької аристократії», як згодом називав цей прошарок селянства Ю. Гаморак [4]. Говорив про Стефаникову любов до землі, властиву заможному господареві, про своєрідний фаталізм і природний маєстат болю як філософію життя і вітальну силу селянина. Писав про потужну архетипну енергію, сконденсовану в лаконічному художньому слові Стефаника. Ця енергія не є ні песимістичною, ані оптимістичною, бо існує поза виміром таких понять. Вона є радше вітаїстичною основою, пульсом народного буття. І наголошував на тому, що Краса є абсолютom його творчості.

Цікаво читати, як дослідники по-різному трактують факт, що стаття Юрія Морачевського не була оприлюднена як передмова до ювілейної збірки творів Стефаника, для якої була призначена. На думку Юрія Клинового [8, № 12, с. 48], сталося так через те, що Рудницький сам хотів бути автором передмови*. За ним те саме твердить Роман Горак [5, кн. 3, с. 268]. Іванна Юрчук (упорядниця видання творів В. Стефаника, в якому вперше повністю оприлюднено текст

---

* Твердження доволі сумнівне, як на мене. Рудницький як головний редактор мав на це право. Тож якби вважав за потрібне написати передмову до книжки сам, то, звісно, зробив би це, як у багатьох виданнях, редактором та упорядником яких був.

Ю. Морачевського) пише, що Рудницький статтю «забракував... посилаючись на те, що на книжку й без неї ледве зібрали гроші» [34, с. 230]. Євген Баран взагалі заявив, що статтю Морачевського не було опубліковано «із-за забаганки Михайла Рудницького» [2].

У кожному разі фактом є те, що ювілейне видання творів В. Стефаніка вийшло взагалі без передмови, а текст Ю. Морачевського, який він надіслав письменнику [5, кн. 3, с. 246], багато років пролежав у Русівському літературно-меморіальному музеї В. Стефаніка. Цю статтю із суттєвими купюрами вперше оприлюднив Федір Погребенник у виданні «Василь Стефанік у критиці та спогадах» [21], а повністю її надруковано 2019 року у снятинському виданні «Василь Стефанік. Твори» [22].

Складно сказати, чому, власне, так сталося. Адже погляд Морачевського на постать Стефаніка поданий із того самого ракурсу, з якого на письменника дивився і сам Рудницький. Увиразнення категорії естетизму, наявне у тексті Ю. Морачевського, дуже співзвучне із розумінням високої літератури і мистецтва у Рудницького.

Тут хочеться процитувати лист юного Морачевського до батька, де він говорить про своє розуміння ролі мистецтва: «мистець не потребує триматися правди, не потребує погодження з наукою... поети завжди мають рацію, навіть тоді, коли ведуть боротьбу з сонцем» (Лист до батька, липень 1916. Пер. з польськ. Ю. Клинового) [8, № 11, с. 17].

Власне, під таким твердженням міг би підписатися і М. Рудницький. Тож ішлося не про світоглядні чи естетичні суперечки.

Можливо, єдиною розбіжністю, і дуже принциповою, між його трактуванням творчості Стефаніка та оцінками Рудницького було питання діалекту письменника. Р. Горак стверджує, що саме під впливом Рудницького у Стефаніка зародилися сумніви щодо мистецької цінності покутської говірки та що саме за його намовою письменник намагався знайти редактора, який наблизив би мову його творів до літературної, звертаючись із таким проханням то до В. Сімовича, то до самого Рудницького.

Гадаю, Стефаніка, як митця надзвичайно цілісного, важко було би звести на естетичні творчі манівці: він мав завжди чітке бачення і розуміння своєї творчості, стилю й естетики, був надто іронічний, критичний і незалежний від загальних тенденцій, віянь і

мод, впливів — як суспільних, так і приватних. Тож, якщо й потрапляв під чийсь вплив, то тільки із власної волі. Тому можна вважати, що позиція Стефаніка щодо літературної мови і діалекту цілком самостійна, вистраждана й обґрунтована. Зрештою, мову своїх творів у пізньому віці правив також Іван Франко, керуючись тими самими мотивами, що й Стефанік. Інша річ — наскільки такі втручання були корисними літературі.

М. Рудницький у публікації «Його слово», в якій, за його твердженнями, фіксував живу мову і думки Стефаніка*, вклав в уста письменника думку про необхідність вживання літературної мови і про естетичну обмеженість діалекту: «якби я володів таким органом творчості, який дістає змалку кожний французький письменник: повною, готовою, всесторонньою, гнучкою мовою інтелігента, придатною до вислову всіх індивідуальних ідей і почувань, тоді я був би може вам дав щось більше... тоді я не потребував би обмежитись до того недосконалого засобу, яким є мій своєрідний діалект, і я не переходив би, змагаючись з ним, тих мук творчості, яких ціною написав те, що дав вам» [24, с. 4]. Письменник у трактуванні М. Рудницького стверджував, що, послуговуючись літературною мовою, уникнув би болісних мук вибору точного слова.

Складно сказати, скільки у цьому твердженні від Стефаніка, а скільки — від самого Рудницького, який не в одній своїй публікації нарікав, не без рації, на нерозвиненість мови української науки. Тож, гадаю, порівняння українського літературного словника з французьким — це радше Рудницький, а не Стефанік. Хоча, мабуть, у приватних розмовах письменник із Рудницьким погоджувався, адже напевно теж відчував, особливо в галицьких публікаціях, відсутність на той час виробленої мовної традиції, словникової термінологічної уніфікації, нерозвиненість деяких стилів мови. Але все це — поняття з іншої площини і з іншого виміру, ніж вимір літературної творчості. Це вимір радше мовознавчий, науковий. І навпаки — достатня мовна культура читача та видавця мала би

---

* Гадаю, це не зовсім так — радше, це те, що почув чи хотів почути із цієї промови сам Михайло Рудницький. Що, до речі, не применшує цінності цієї публікації, але переводить її з площини документальної у критично-інтерпретаційну, як, зрештою, і більшість його мемуарних дописів.

бути настільки гнучкою і толерантною, аби не порушувати питання «переписування» творів письменника літературною мовою, правомірності чи доцільності вживання у його творах покутської говірки.

На це, зокрема, вказував Ю. Морачевський. У рецензії на харківське видання творів В. Стефаника, яке упорядкував І. Лизанівський [33], звертав увагу на неприйнятність мовного редагування творів Стефаника, до якого вдався редактор видання, на його абсолютну нечулість до нюансів покутського діалекту, на те, що за такого некоректного втручання втрачається не тільки автентичний стиль письменника, його унікальна мелодика і ритм, його культурні контексти, а й зміст.

Аргументи для захисту діалекту Стефаника використав такі, які в іншій ситуації вжив би і сам Рудницький: навіть у приклад шанобливе ставлення до мови своїх письменників у Франції, Німеччині, Австрії (адже діалект Ф. Ройтера, Гі де Мопассана, Г. Гауптмана ніхто не брався перекладати літературною мовою). Говорив — про своєрідну унікальність, а то й елітарність мови творів Стефаника. Аргументи, дуже близькі і самому Рудницькому.

Морачевський сприймав мову Стефаника як голос рідної землі і рідного народу. Для нього творчість письменника — це уміння передати та виразити силу архетипної стихії рідної землі максимально точно і неспотворено. Саме тому, навіть не володіючи добре українською мовою (про цей факт говорив Ю. Клиновий), він шанував мову творів Стефаника, вмів її оцінити, може, навіть точніше, ніж сам письменник. Недаремно свою передмову до видання творів письменника Морачевський назвав «Скарб нашої мови». Те, що для Рудницького у Стефаникових творах не завжди було прийнятним — його покутська говірка, для Морачевського було унікальним скарбом.

Складно сказати, чому Рудницький не оприлюднив статті Ю. Морачевського. Гадаю, попри різні погляди на мову, попри приватні дискусії та суперечки, існували також комерційні або кон'юнктурні причини. Зауважимо, що оцінки творчості Стефаника, які подав Юрій Морачевський, — емоційні, пронизливі, дуже влучні, часом доволі різкі і категоричні. І надзвичайно щирі і відверті. Він не визнавав тогочасних спроб прив'язати творчість Стефаника до певної громадської, суспільної чи політичної програми, лінії чи ідеології.

Говорив про вищість таланту над політичними чи історичними ситуаціями. Мабуть, Рудницький мав свої причини вважати, що така передмова і таке трактування тоді могло зіграти недобру для письменника роль. Адже йшлося про комерційне ювілейне видання творів Стефаніка, яке мало матеріально підтримати новеліста. Тож дратувати публіку необережними заявами Рудницький як редактор, мабуть, не хотів. Чи не з цього ж огляду збірка позбавлена також усіх присвят, що таки не пішло на користь виданню і мало дивний вигляд, як зауважував Р. Горак [5, кн. 3, с. 264].

У кожному разі можемо тільки констатувати: те, що Рудницький не опублікував розвідки Ю. Морачевського, збіднило стефанікознавство на багато років. І залишається лише погодитися з Є. Бараном: «з цієї статті потрібно починати будь-яку розмову про феномен Стефаніка.... А все тому, що Стефаніка треба розуміти, а саме на розуміння йому й не щастило. Стаття Юрія Морачевського залишається взірцевою, сливе канонічною. І дивно, що ми й понині її не знаємо...» [2].

У стосунках М. Рудницького і В. Стефаніка був ще один складний і неоднозначний епізод, чимось подібний до щойно згаданого. Цього разу він стосувався вистави «Земля» за творами В. Стефаніка у постановці В. Блавацького у театрі «Заграва». Про історію та деталі постановки, творчі особливості, здобутки і втрати режисури В. Блавацького написана докладна розвідка Б. Козака [9]. Згадуємо про цей «сюжет» творчих стосунків Стефаніка і Рудницького через одну ситуацію, про яку знову-таки докладно пише Роман Горак. Йдеться про відгук В. Стефаніка «Під вражінням вистави “Землі”» [30], який письменник написав після перегляду вистави. Дослідник стверджує, що М. Рудницький відмовився публікувати відгук В. Стефаніка про цей твір та що ця відмова призвела до повного розриву між двома приятелями [5, кн. 3, с. 291]. Така інтерпретація стосунків між ними у Горака базується на спогаді Ю. Клинового: «Згадуючи своїх героїв на рік перед смертю, В. Стефанік написав короткий спогад «Під вражінням вистави “Землі”» сприводу інсценізації театром В. Блавацького “Заграва”, і після редакції щоденника “Діло” у Львові». Як пише Клиновий, «Проте літературний редактор цього щоденника, Михайло Рудницький, який сьогодні так чіпляється поли покійного письменника і чваниться

свою “любов’ю” до нього, що аж творить фабрикати, спогаду не хотів друкувати» [7, с. 124]. Текст В. Стефаніка був оприлюднений у часописі «Новий час» вже помертвено, у 1937 році.

Роман Горак цю історію інтерпретує по-своєму. Оповідь про прикру ситуацію він вкладає в уста вже іншого сина Стефаніка, Семена (чергова неточність Р. Горака. Див.: 5, кн. 3, с. 300), додаючи власні трактування: описує гостро негативну реакцію М. Рудницького на постановку В. Блавацького [5, кн. 3, с. 291]. Як пише дослідник, М. Рудницький вважав, що така вистава, з акцентом патріотичних аспектів творчості Стефаніка, може зашкодити йому і його суспільній репутації. Горак іронізує над текстом рецензії Рудницького на цю постановку, зокрема над зауваженням критика про недоречність вставання публіки під час виконання «Заповіту» Т. Шевченка.

З великої часової відстані не будемо судити, як було насправді. Зауважу тільки, що і в спогаді Ю. Клинового, і, відповідно, в тексті Р. Горака є кілька неточностей. Зокрема, Ю. Клиновий писав, що Стефанік надіслав свій відгук до часопису «Діло». Але, як засвідчує лист письменника до Рудницького від 26 жовтня 1934 р. [16, с. 212], йшлося про публікацію у часописі «Назустріч».

Крім того, Ю. Клиновий, а за ним і інші дослідники текст Стефаніка називають «спогадом». Проте за жанром це аж ніяк не спогад, а свіжі безпосередні враження письменника від перегляду вистави та його роздуми над нюансами як постановки, так і власних текстів. Можливо, пам’ять мемуариста, за своїми химерними законами, поєднала цю замітку з іншим текстом В. Стефаніка — спогадом, який вже тяжкохворий письменник перед смертю у 1936 р. надіслав М. Стахіву для публікації у «Громадському голосі» [10]. Він написаний під враженням від подій у радянській Україні, і, як казав письменник, «надалі актуальний». Спогад тоді опублікований не був. Текст його досі невідомий, але, можливо, йшлося про поїздку Стефаніка на Наддніпрянщину часів Директорії (1919) і його важкі трагічні враження від неї.

Складно також однозначно стверджувати, чи призвела відмова Рудницького публікувати допис Стефаніка про виставу «Заграви» до розриву між ними. Адже зберігся ще принаймні один лист М. Рудницького до письменника (від 25 вересня 1936 р.), повний

пошани і прихильності до нього [16, с. 212]. Разом із листом Рудницький надіслав Стефанику свою працю «Від Мирного до Хвильового», і виглядає, що зробив це на прохання письменника. Лист написаний пізніше, ніж відбувся згаданий вище епізод. Отже, стосунки між ними продовжувалися. Принаймні хочеться у це вірити.

Проте, з другого боку, М. Рудницький, мабуть, таки відмовився публікувати текст Стефаника. Маю свої міркування про ставлення Рудницького до постановки В. Блавацького. У вже згаданій рецензії на цю виставу, де і Б. Козак, і Р. Горак звернули увагу лише на зауваження рецензента про момент недоречного вставання публіки, Рудницький говорив і про інші речі. Загалом прихильно оцінивши мистецькі пошуки В. Блавацького, а також виразну експресивну сценографію, писав також про складність завдання, яке поставив собі режисер: відтворити тонку мінімалістичну лірику текстів Стефаника драматичними засобами; про те, що вагомий епічний лаконізм Стефаникового слова на сцені втрачає вагу і перетворюється на переказування того, що у тексті зрозуміло без слів. Констатував також недостатній професійний рівень акторів [19].

Постановка В. Блавацького не зовсім сподобалася також редакторові «Назустрічі» В. Сімовичу, який констатував брак драматичного нерва у пафосній декламації і переказуванні акторами блискучих текстів Стефаника, а також зауважив неточність відтворення покутської говірки на сцені, уважаючи, що тим самим актори скалічили тексти Стефаника, знизили рівень впливу на глядача: «Артисти не мають права, кожний по своєму привикши до свого говору, перевертати Стефаникову мову на свій лад. Мішанина форм літературної мови з покутським говором Стефаникових персонажів відбирає мистецьку вартість творів!» [28].

Власне, замітка В. Стефаника була до певної міри відповіддю обом рецензентам, із якими письменник згоджувався і щодо драматичності своїх творів, і щодо мови. Важко сказати, чому Рудницький відмовився її публікувати. Мені здається, що зробив це, може, і з пошани до письменника, адже не хотів, аби він виправдовувався за те, як його витончені, філігранні рисунки словом прозвучали на сцені. А може, мав і свої міркування — «політично-дипломатичні», які могли стосуватися як редакційної політики «Назустрічі», так і деяких приватних нюансів.

У кожному разі шкода, що діалог між Стефаником і його критиками не відбувся на сторінках «Назустрічі», адже міг би стати початком цікавої і цінної дискусії про шляхи і перспективи розвитку українського театру, про мову творів Стефаника і багато іншого.

Стосунки між М. Рудницьким і В. Стефаником не всі сприймають однаково. Деколи трактування мають діаметрально протилежний вигляд. Так, Юрій Клиновий писав, що Рудницький неоправдано взяв на себе роль такого собі «представника» письменника, не маючи на це жодних підстав. Роман Горак вважає Рудницького «чорним генієм» Стефаника, який підступно використовував його і нашіпував сумнівні ідеї щодо мови його творів і т. д. Натомість Л. Сирота у коментарях до листування М. Рудницького і В. Стефаника писала: «Завдяки численним запрошенням М. Рудницького приїхати до Львова В. Стефаник поновлює призабуті контакти з близькими людьми, товаришами з часу гімназійного навчання у Коломиї й Дрогобичі, проживання у Кракові. Під впливом цієї широкої “опіки” він погоджується, наприклад, написати нові твори, бере активну участь в організації свого ювілейного вечора у 1926 р., виступає на ньому» [27, с. 189].

Гадаю, поняття «опіки» дослідниця вживає не зовсім точно. Іще сумнівнішим і явно перебільшеним є її твердження, що Стефаник міг повернутися до активної творчості під впливом такої турботи. М. Рудницький взяв на себе роль такого собі посередника між Стефаником і його читачами, своєрідного «менеджера» чи літературного агента. Ця діяльність була потрібна, могла у певний спосіб стимулювати письменника, але існувала для нього у паралельній до творчості площині, і площини громадських, а навіть дружніх, контактів і творчості для нього були мало дотичними. М. Рудницький це розумів (хоч, здається, усвідомив далеко не відразу), і саме тому між ним і письменником встановилися довірливі стосунки.

Свідченням такого розуміння природи таланту Стефаника є болісний і, може, найбільш ширий і емоційний із усієї доволі численної стефаникіани Рудницького некролог Стефанику. Серед іншого Рудницький зазначив: «Минали роки, — Стефаник обзивався що раз рідше. Обставини і своєрідна психічна організація, зрозуміла тільки тим, що розуміють механізм творчості, не дозволяли йому відтворювати ще раз те, що він уже раз передав, схопив, закріпив

у слові... Хто зустрівся з ним іще недавно, міг і дивуватись, чому він іще не пише. Правда, він не потребував збільшувати свого імення, і знав, що з письменницької праці і так жити не можна. Ми тільки інколи мали деякий жаль до нього, чому він не пише для нас, забуваючи, що мав він багато багато причин, щоб не думати про читачів. Читачів мав він так мало, як мають їх тільки вибрані, незрозумілі письменники» [18, с. 1].

Отже, можна констатувати, що стосунки між цими двома надзвичайно яскравими і неординарними особистостями були неоднозначними і дуже непростими — від повної симпатії і пошани — до образ і непорозумінь. Ці сильні і незалежні характери, два аристократи духу із різною шкалою етичних цінностей, але з подібним світовідчуттям і естетикою багато дали один одному у сенсі людському, товариському. І це було важливо для обох. Гадаю, багато приятельських приватних розмов, дискусій і суперечок десь у львівській кав'ярні залишилося між ними, за лаштунками історії літератури, і цю приватність мусимо шанувати. Як би не було, М. Рудницький став одним із яскравих і тонких стефаникознавців, залишив багато проникливих розвідок і спогадів про письменника, і це заслуговує на повагу дослідників його спадщини.

1. Баран Є. Василь Стефаник: Моя література в моїх листах. Стефаник В. *Зібрання творів*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т. 1, кн. 2 : Листи. С. 594–598.
2. Баран Є. «Тяжке ярмо мужицького багатства...»: [Рецензія]. *Буквоїд*. 2022. 19 березня. URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2020/04/16/151554.html> (дата звернення: 11.03.2022). Рец. на кн.: Стефаник В. *Твори*. Снятин ; Чернівці, 2019. 232 с.
3. Бійченко Б. [Рудницький Яр]. Лицем до літературних подій: (Де-що про літературні суди). *Український вісник*. 1943. 25 лип. (№ 15). С. 9.
4. Гаморак Юрій [Стефаник Юрій]. Василь Стефаник (спроба біографії). Стефаник В. *Твори*. II вид. Регенсбург : Вид. спілка «Укр. слово», 1948. С. III–XLIII.
5. Горак Р. Василь Стефаник: худ.-есеїст. вид. : у 3 кн. Львів : Апріорі, 2015. Кн. 1. 600 с. ; 2015. Кн. 2. 692 с. ; 2017. Кн. 3. 640 с.
6. Гриценко Ю. А. Літературний суд. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Літературний%20суд>.

7. Клиновий Юрій [Стефаник Юрій]. «Камінний хрест» В. Стефаника: передісторія цієї новели та її героїв. Кобзей Тома. *Великий різьбяр українських селянських душ*. Торонто : Снятинщина, 1966. С. 117–126. (Наукове Товариство ім. Шевченка ; Бібліотека Українознавства ; т. 21).
8. Клиновий Юрій [Стефаник Юрій]. Юрій Морачевський, його батьки, його приятель. *Сучасність* (Мюнхен). 1983. № 11 (271). С. 7–24 ; № 12 (272). С. 39–57.
9. Козак Б. Вистава «Земля» за творами Василя Стефаника в театрі «Заграва» (1933). Козак Б. *Театральні відлуння*. Львів : Ліга-Прес, 2010. С. 69–95.
10. Лист В. Стефаника до М. Стахіва, Русів, 1936, 23 жовтня. Стефаник В. *Зібрання творів*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т. 1, кн. 2 : Листи. С. 437.
11. Лист М. Рудницького до М. Коцюбинського, Париж, 1911, 11 квітня. *До 50-річчя літературної діяльності М. М. Коцюбинського* : збірник. Чернігів, 1940. Зб. 2 : М. Коцюбинський і Західна Україна. С. 164–165.
12. Лист М. Рудницького до М. Коцюбинського, Париж, 1911, 2 квітня. Коцюбинський М. *Твори*. Харків ; Київ : Література й мистецтво, 1931. Т. VII : Листування. С. 259.
13. Лист М. Рудницького до М. Коцюбинського, Париж, 1911, 6 квітня. *До 50-річчя літературної діяльності М. М. Коцюбинського* : збірник. Чернігів, 1940. Зб. 2 : М. Коцюбинський і Західна Україна. С. 163.
14. Лист М. Коцюбинського до М. Рудницького, Чернігів, 1911, 4 квітня. *До 50-річчя літературної діяльності М. М. Коцюбинського* : збірник. Чернігів, 1940. Зб. 2 : М. Коцюбинський і Західна Україна. С. 164.
15. Лист Ю. Морачевського до В. Стефаника, б. д.: [фрагмент] / публ. Р. Горак. Горак Р. *Василь Стефаник* : худ.-есеїст. вид. : у 3 кн. Львів : Апріорі, 2017. Кн. 3. С. 246.
16. Листування Михайла Рудницького і Василя Стефаника (1925–1936) / підгот. тексту, комент. Лілії Сироти. *Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія* / Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка. Київ : Laurus, 2011. Т. VI. С. 192–227.
17. Любович У. Вечори з Іванною Левицькою. *Наше життя*. 1976. Ч. 5 (трав.). С. 4–5, 21 ; ч. 6 (черв.). С. 8–9, 10.
18. м. р. [Рудницький М.]. Василь Стефаник помер 6-го ц. м. у Русові в 65 році життя. *Діло*. 1936. 8 груд. С. 1, 2.
19. м. р. [Рудницький М.]. Молодий український театр «Заграва»: «Земля»: інсценізація творів В. Стефаника (Саля Театру Ріжнородностей»). *Діло*. 1934. 12 січ. С. 7–8. (З театру).

20. Морачевський Ю. Любов'ю кривди не вчиню / упоряд. Ігор Дроговижанин [Мельник Ігор Андрійович]. Львів : Оріяна Нова, 1995. 172 с.
21. Морачевський Ю. Скарб нашої мови. *Василь Стефаник у критиці та спогадах. Статті, висловлювання, мемуари / упорядкув., вст. ст. та прим. Федора Погребенника*. Київ, 1970. С. 120–127.
22. Морачевський Ю. Скарб нашої мови. Стефаник В. *Твори*. Снятин ; Чернівці : Друк Арт, 2019. С. 7–11.
23. Рудницький М. Іван Франко: Трагедія робітника пера (у 15-ті роковини смерті). *Діло*. 1931. 28 трав. С. 2.
24. Рудницький М. Його слово. Василь Стефаник про себе. *Діло*. 1927. 7 січ. С. 3–5.
25. Рудницький М. Лаври та лавреати. *Діло*. 1924. 20 листоп. С. 2.
26. Рудницький М. Літературний суд над Стефаніком. *Світ* : ілюстр. журнал. 1926. 26 груд. (чис. 23–24). С. 10–13 : фотоіл.
27. Сирота Л. Міжвоєнні ювілеї Василя Стефаника у його листуванні з Михайлом Рудницьким. *Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Ін-т л-ри ім. Т. Шевченка НАН України*. Київ : Laurus, 2011. Т. VI. С. 187–191.
28. Сімович В. Стефанікова «Земля». *Назустріч*. 1934. 15 січ. (чис. 2). С. 5.
29. Стефаник В. Зібрання творів. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т. 1, кн. 2 : Листи. 600 с.
30. Стефаник В. Під вражінням вистави «Землі». *Новий час*. 1937. 25 січ. (чис. 15). С. 7.
31. Стефаник В. Твори / з дереворитами В. Касіяна і М. Бутовича ; вид. Ювілей. ком. Львів : З друк. Вид. Спілки «Діло», 1933. 224 с.
32. Ю. О. [Морачевський Юрій]. На маргінесі одної інфамії. *Літературно-науковий вісник*. 1929. Кн. X (жовт). С. 927–929.
33. Ю. О. [Морачевський Юрій]. [Рецензія]. *Літературно-науковий вісник*. 1928. Кн. VII–VIII (лип.-серп.). С. 355–359. Рец. на кн.: Стефаник В. Твори. 2-ге вид. / до друку виготовував Ів. Лизанівський. Харків : Держ. вид-во України, 1927. 300 с. (Бібліотека українських класиків).
34. Юрчук І. Від упорядника. Стефаник В. *Твори*. Снятин ; Чернівці : Друк Арт, 2019. С. 230–231.
35. Stefanyk V. Le voleur / traduit par Mickailo Rudnitsky. *Les mille nouvelles nouvelles* (Paris). 1912. N 25. P. 93–101.

References

1. Baran, Ye. (2020). Vasyl Stefanyk: Moia literatura v moikh lystakh [My literature in my letters]. Stefanyk V. *Zibrannia tvoriv*. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 1, 2 : Lysty, pp. 594–598. [in Ukr.].

2. Baran, Ye. (2022, 19 March). “Tiazhke yarmo muzhytskoho bahatstva...” [Heavy yoke of peasant riches] : [Retsenziia]. *Bukvoid*. Retrieved from <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2020/04/16/151554.html> (data zvernennia: 11.03.2022). Rets. na kn.: Stefanyk V. *Tvory*. Sniatyn ; Chernivtsi, 2019, 232 p. [in Ukr.].
3. Biichenko, B. [Rudnytskyi, Yar.]. (1943, 15, July 25). Lytsem do literaturnykh podii: (Deshcho pro literaturni sudy) [To return to the faces to the literary events: (Something about literary courts)]. *Ukrainskyi visnyk*, p. 9. [in Ukr.].
4. Hamorak, Yurii [Stefanyk, Yurii]. (1948). Vasyl Stefanyk (sproba biohrafii) [Vasyl Stefanyk: the attempt of biography]. Stefanyk V. *Tvory*. II vyd. Regensburh : Vyd. spilka “Ukr. slovo”, pp. III–XLIII. [in Ukr.].
5. Horak, R. (2015, 2017). *Vasyl Stefanyk : khud.-eseist. vyd.* [Vasyl Stefanyk : ficitional-essay issue] : u 3 kn. Lviv : Apriori, 1, 600 p. ; 2, 692 p. ; 3, 640 p. [in Ukr.].
6. Hrytsenko, Yu. A. Literaturnyi sud [Literary court]. *Ukrainska bibliotekna entsyklopediia*. Retrieved from <https://ube.nlu.org.ua/article/Літературний%20суд>. [in Ukr.].
7. Klynovyi, Yurii [Stefanyk, Yurii]. (1966). “Kaminnyi khrest” V. Stefanyka: peredistoriia tsiiei noveli ta yii heroiv [The “Stone Cross” by V. Stefanyk: the prehistory to this novel and its heroes]. Kobzei Toma. *Velykyi rizbiar ukrainskykh selianskykh dush*. Toronto : Sniatynshchyna, pp. 117–126. (Naukove Tovarystvo im. Shevchenka; Biblioteka Ukrainoznavstva ; 21). [in Ukr.].
8. Klynovyi, Yurii [Stefanyk, Yurii]. (1983, 11 (271); 12 (272)). Yurii Morachevskiy, yoho batky, yoho pryatel [Yurij Morachewskiy, his parents, his friend]. *Suchasnist* (Miunkhen), 11, pp. 7–24 ; 12, pp. 39–57. [in Ukr.].
9. Kozak, B. (2010). Vystava “Zemlia” za tvoramy Vasylia Stefanyka v teatri “Zahrava” (1933) [Play “The Land” after novels of Vasyl Stefanyk in a theatre “Zahrava”]. Kozak B. *Teatralni vidlunnia*. Lviv : Liha-Pres, pp. 69–95. [in Ukr.].
10. Lyst V. Stefanyka do M. Stakhiva [A letter from V. Stefanyk to M. Stakhiv], Rusiv, 1936, 23 October (2020). Stefanyk V. *Zibrannia tvoriv*. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 1, 2 : Lysty [Letters], p. 437. [in Ukr.].
11. Lyst M. Rudnytskoho do M. Kotsiubynskoho, Paryzh, 1911, 11 April (1940) [A letter from M. Rudnytskyi to M. Kotsiubynskiy, Paris, 1911, 11th of April]. *Do 50-richchia literaturnoi diialnosti M. M. Kotsiubynskoho* : zbirnyk. Chernihiv, 2 : M. Kotsiubynskiy i Zakhidna Ukraina, pp. 164–165. [in Ukr.].
12. Lyst M. Rudnytskoho do M. Kotsiubynskoho, Paryzh, 1911, 2 April (1931) [A letter from M. Rudnytskyi to M. Kotsiubynskiy, Paris, 1911, 2nd of April].

- Kotsiubynskiyi M. *Tvory*. Kharkiv ; Kyiv : Literatura y mystetstvo, VII : Lystuvannia [Correspondence], p. 259. [in Ukr.].
13. Lyst M. Rudnytskoho do M. Kotsiubynskoho, Paryzh, 1911, 6 April (1940) [A letter from M. Rudnytskyi to M. Kotsiubynskiyi, Paris, 1911, 6th of April]. *Do 50-richchia literaturnoi diialnosti M. M. Kotsiubynskoho* : zbirnyk. Chernihiv, 2 : M. Kotsiubynskiyi i Zakhidna Ukraina, p. 163. [in Ukr.].
  14. Lyst M. Kotsiubynskoho do M. Rudnytskoho, Chernihiv, 1911, 4 April [A letter from M. Rudnytskyi to M. Kotsiubynskiyi, Paris, 1911, 6th of April] (1940). *Do 50-richchia literaturnoi diialnosti M. M. Kotsiubynskoho* : zbirnyk. Chernihiv, 2 : M. Kotsiubynskiyi i Zakhidna Ukraina, p. 164. [in Ukr.].
  15. Lyst Yu. Morachevskoho do V. Stefanyka, b. d.: [frahment] [A letter from Yu. Morachevskiyi to V. Stefanyk] / publ. R. Horaka (2017). Horak R. *Vasyl Stefanyk* : khud.-eseist. vyd. : u 3 kn. Lviv : Apriori, 3, p. 246. [in Ukr.].
  16. Syrota, L. (pidhot. tekstu, koment., 2011). Lystuvannia Mykhaila Rudnytskoho i Vasylia Stefanyka (1925–1936) [A correspondence of Mykhailo Rudnytskyi and Vasyl Stefanyk]. *Spadshchyna: Literaturne dzhereloznavstvo. Tekstolohiia*, In-t l-ry im. T. Shevchenka. Kyiv : Laurus, VI, pp. 192–227. [in Ukr.].
  17. Liubovych, U. (1976, 5, May; 6, June). Vechory z Ivannoiu Levytskoiu [Literary Evenings with Ivanna Levytska]. *Nashe zhyttia*. 5, pp. 4–5, 21 ; 6, pp. 8–9, 10. [in Ukr.].
  18. m. r. [Rudnytskyi, M.] (1936, December 8). Vasyl Stefanyk pomer 6-ho ts. m. u Rusovi v 65 rotsi zhyttia [Vasyl Stefanyk has died in 6 of December in Rusiv at the age of 65]. *Dilo*, p. 1, 2. [in Ukr.].
  19. m. r. [Rudnytskyi, M.] (1934, January 12). Molodyi ukrainskyi teatr “Zahrava”: “Zemlia”: instsenizatsiia tvoriv V. Stefanyka (Salia Teatru Rizhonorodnostei») [The young ukrainian theatre “Zahrava”: “The Land”: The performance of novels by V. Stefanyk]. *Dilo*, pp. 7–8. (Z teatru). [in Ukr.].
  20. Morachevskiyi, Yu. (1995), Ihor Drohovyzhanyh [Melnyk, Ihor Andriiovych] (comp.). Liuboviu kryvdy ne vchyniu [I will not offend by love]. Lviv : Oriiana Nova, 172 p. [in Ukr.].
  21. Morachevskiyi, Yu. (1970), Pohrebennyk F. (vst. st. ta prym.) Skarb nashoi movy [Treasure of our language]. *Vasyl Stefanyk u krytytsi ta spohadakh. Statti, vyslovliuvannia, memuary*. Kyiv, pp. 120–127. [in Ukr.].
  22. Morachevskiyi Yu. (2019). Skarb nashoi movy [Treasure of our language]. Stefanyk V. *Tvory*. Sniatyn ; Chernivtsi : Druk Art, pp. 7–11. [In Ukr.].
  23. Rudnytskyi, M. (1931, May 28). Ivan Franko: Tragediia robitnyka pera (u 15-ti rokovyny smerty) [Ivan Franko: A tragedy of a worker of a pen (in the 15th anniversary of the day of death)]. *Dilo*, p. 2. [in Ukr.].

24. Rudnytskyi, M. (1927, January 7). Yoho slovo. Vasyl Stefanyk pro sebe. [His word. Vasyl Stefanyk about himself]. *Dilo*, pp. 3–5. [in Ukr.].
25. Rudnytskyi, M. (1924, November 20). Lavry ta lavreaty [Lavras and laureates]. *Dilo*, p. 2. [in Ukr.].
26. Rudnytskyi, M. (1926, 23–24, December 26). Literaturnyi sud nad Stefanykom [A literary court above Stefanyk]. *Svit* : iliustr. zhurnal, pp. 10–13 : fotoil. [in Ukr.].
27. Syrota, L. (2011). Mizhvoienni yuvilei Vasyliia Stefanyka u yoho lystuvanni z Mykhailom Rudnytskym [Interwar anniversaries of Vasyl Stefanyk in his correspondence with Mykhajlo Rudnytskyj]. *Spadshchyna: Literaturne dzhereloznavstvo. Tekstolohiia*, In-t l-ry im. T. Shevchenka NAN Ukrainy. Kyiv : Laurus, VI, pp. 187–191. [in Ukr.].
28. Simovych, V. (1934, 2, January 15). Stefanykova “Zemlia” [“A Land” by Stefanyk]. *Nazustrich*, p. 5. [in Ukr.].
29. Stefanyk, V. (2020). Zibrannia tvoriv [Collected works]. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 1, 2 : Lysty. 600 p. [in Ukr.].
30. Stefanyk, V. (1937, 15, January 25). Pid vrazhinniam vystavy “Zemli” [Under the impression of presentation of “The Land”]. *Novyi chas*, p. 7. [in Ukr.].
31. Stefanyk, V. (1933). Tvory, z derevorytamy V. Kasiana i M. Butovycha [Works with woodcuts of V. Kasian and M. Butovych]; vyd. Yuvilei. kom. Lviv : Z druk. Vyd. Spilky “Dilo”, 224 p. [in Ukr.].
32. Iu. O. [Morachevskyi, Yurii]. (1929, X, October). Na marginesi odnoi infamii [On the margin of some infamia]. *Literaturno-naukovyi visnyk*, pp. 927–929. [in Ukr.].
33. Iu. O. [Morachevskyi, Yurii]. (1928, VII–VIII, July–August). [Retsenzia] [Review]. *Literaturno-naukovyi visnyk*, pp. 355–359. Rets. na kn.: Stefanyk V. Tvory. 2-he vyd. / do druku vyhotovuv Iv. Lyzanivskyi. Kharkiv : Derzh. vyd-vo Ukrainy, 1927. 300 p. (Biblioteka ukrainskykh klasykyv). [in Ukr.].
34. Iurchuk, I. (2019). Vid uporiadnyka [From a compiler]. Stefanyk V. *Tvory*. Sniatyn ; Chernivtsi : Druk Art, pp. 230–231. [in Ukr.].
35. Stefanyk, V. (1912). Rudnitsky M. (traduit par.). Le voleur. *Les mille nouvelles nouvelles* (Paris), 25, pp. 93–101. [in Fran.].

Sophia Kohut, Candidate of Philological Sciences, Scientific Researcher of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Mykhajlo Rudnytskyi and Vasyl Stefanyk: lights and shadows of their relations

The article lights up the complicated relations of M. Rudnytskyi and V. Stefanyk. Rudnytskyi considered Stefanyk as the real artist, admired expressiveness and brevity of his style. Spared much attention to the question of reception of Stefanyk's writings.

A communication of Stefanyk and Rudnytskyi never was simple and unambiguous. There were active phases in it, and also periods of silence, light moments, and also misunderstanding and conflicts. M. Rudnytskyi undertook the role of mediator between Stefanyk and his readers, someone like "manager" or literary agent. Sometimes it resulted in misunderstanding. A few ambiguous episodes of their mutual relations are considered in the article.

In particular, it is about the preface of Yuri Morachevskyi to the anniversary edition of the works of Vasyl Stefanyk. M. Rudnytskyi, as the editor of the book, did not include this preface for some of his reasons. Another ambiguous episode concerns Stefanyk's article on the staging of his works in the Zagrava Theater. M. Rudnytsky also refused to publish it.

Several of Rudnytsky's publications on V. Stefanyk, his literary style and peculiarities of his work were also analyzed.

Keywords: Mykhajlo Rudnytskyi, Vasyl Stefanyk, Yuri Morachewskyi, Volodymyr Blawatskyi, theatre "Zahrawa", Roman Horak, interwar literature environment.